

Zuzana Dvořáková*

POSTOUPENÍ SMLOUVY NA ŘAD

Assignment of the Order Contract

Vážení a milý pane profesore, přeji Vám pevné zdraví a mnoho životního elánu!

Abstrakt

Příspěvek se věnuje institutu postoupení smlouvy uzavřené na řad. Zaměřuje se na obecný význam doložky na řad umístěné ve smlouvě, možnost převodu smlouvy na řad běžnou postupní smlouvou a způsob legitimace postupníka. Na závěr se zabývá možností blankotradice takové smlouvy.

Cílem je zjistit, do jaké míry se právní úprava rubopisů, která je svou podstatou institutem práva cenných papírů, promítá do institutu závazkového práva a jak jej ovlivňuje. Dále si příspěvek klade za cíl zjistit, zda se řešení vybraných otázek, které se prosadilo ve směnečném právu, uplatní i u převodu smlouvy na řad.

Klíčová slova

Postoupení smlouvy; smlouva uzavřená na řad; doložka na řad; rubopis; blankoindosament; blankotradice; cese.

Abstract

The paper deals with the institute of assignment of a contract concluded to order. It focuses on the general meaning of the clause to order placed

---

* Mgr. Zuzana Dvořáková, Ph.D., Katedra obchodního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of Commercial Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: 371539@mail.muni.cz

in the contract, the possibility of transferring the contract to order by a normal successive contract and the method of legitimacy of the assignee. Finally, it deals with the possibility of a blank tradition of such a contract.

The aim is to find out to what extent the legal regulation of endorsements, which is inherently an institute of securities law, is reflected in the institute of contract law and how it affects it. Furthermore, the paper aims to find out whether the solution of selected issues, which has gained ground in bill of exchange law, will also apply to the assignment of the contract to order.

Keywords

Assignment of a Contract; Contract Concluded to Order; Order Clause; Endorsement; Blank Endorsement; Blank Tradition; Cession.

1 Na úvod

Sukcese do práv a povinností není českému právu zcela neznámá. „*Myslenku sukcese do práv a povinností strany závazkového vztahu prováděl např. § 680 odst. 2 ObčZ 1964, podle kterého dojde-li ke změně vlastnictví, vstupuje nabyvatel do právního postavení pronajímatele. Právě vstup do právního postavení strany závazkového vztahu je charakteristický i pro postoupení smlouvy.*“¹ Přesto je výslovná úprava převodu smluvní pozice postoupením smlouvy rekodifikační novinkou. Úprava reflektuje potřeby praxe, která před 1. 1. 2014 řešila postoupení smluvní pozice kombinací postoupení práv a převzetí dluhu.²

Postoupení smlouvy se však od prosté kombinace postoupení pohledávky a převzetí dluhu liší. Při cesi pohledávky dochází k převodu práva věřitele na plnění. Postoupení pohledávky však nemá vliv na případné povinnosti postupitele vůči dlužníkovi v daném závazku. Postupitel tedy zůstane dlužníkovi povinen plnit i přes případné postoupení pohledávky ze závazkového

¹ DVOŘÁK, B. § 1895 [Převod práv a povinností ze smlouvy]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 792.

² HAVEL, B. Souběhy či smlouvy na doručitele. Zbláznil se stát? *Právní rádce*. Praha: *Economia*, a. s., 2013, roč. 21, č. 11, s. 39. V podrobnostech k přípustnosti cesi smlouvy před 1. 1. 2014 blíže GRULICH, T. K otázce přípustnosti tzv. cesi smlouvy. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 6, s. 210.

vztahu. „*Tím secese pohledávky dotýká svých zákonných limitů.*“³ Pokud má dojít k převodu povinností, je třeba postoupení pohledávky doplnit o převzetí dluhu, jehož podstatou je, že přijímatel dluhu nastupuje na místo dlužníka a přebírá jeho dluh, dá-li k tomu věřitel souhlas. Kombinace postoupení pohledávky a převzetí dluhu však dopadá pouze na pohledávky a dluhy. Součástí závazkového vztahu mohou být, a zpravidla i budou, utvářecí práva, která nejsou ani pohledávkou, ani dluhem, a přesto jsou jednou ze složek závazkového vztahu. Postoupení pohledávky nebo převzetí dluhu pak tyto další části závazkového vztahu nezahrnuje. Institut postoupení pohledávky a převzetí dluhu tedy neumožňuje převod smluvní pozice, postavení v rámci závazkového vztahu, na nějž je navázán celý komplex práv a povinností smluvních stran. Právě tím se postoupení smlouvy liší od postoupení pohledávky a převzetí dluhu. „*Postoupení smlouvy není pouhou kombinací převodů jednotlivých pohledávek a dluhů, ale komplexním převodem celé smluvní pozice, v jejímž důsledku dochází ke změně některé strany závazkového vztahu.*“⁴

K postoupení smlouvy může dojít dvěma způsoby. Prvním z nich je převod na základě postupní smlouvy, se kterým postoupená strana vysloví souhlas, druhým je postoupení smlouvy rubopisem.⁵ Na rozdíl od prvního způsobu zákon při indosaci smlouvy zvláštní souhlas postoupené strany s postoupením smlouvy nevyžaduje. Ten je již implicitně obsažen v tom, že je smlouva uzavřena na řad.

Výslovná úprava postoupení smlouvy je vítána, výhrady se objevují k dílčími otázkám. Kritické hlasy zaznívají směrem k možnosti uzavřít smlouvu na řad a převádět ji rubopisem. Jakkoli lze o institutu postoupení smlouvy říct, že se jedná o novinku, uzavření smlouvy na řad je novinkou v českém právním prostředí ještě novější. Doložka na řad byla do 1. 1. 2014 záležitostí práva cenných papírů, konkrétně vyjádřením, že se v daném případě jedná o ordrepapír, který bude převáděn rubopisem. U smluv vyvolává rubopisování obavy z možného blankoindosování a dalších převodů blankotradicí.

³ ELISHER, D., ŠEBESTA, K. Cese smlouvy jako nový institut českého soukromého práva. Několik úvah k obecné úpravě postoupení smlouvy. *Právní fórum*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2007, roč. 3, č. 5, s. 162.

⁴ HANDLAR, J. Postoupení smlouvy a převod smluvní pozice. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2017, roč. 25, č. 2, s. 39.

⁵ Ibid.

„Každý, kdo má zkušenosti s právní úpravou a praxí směnečných obchodů, zná mechanismus anonymizace směnečného věřitele cestou blankoindosace směnky. Totéž nyní zákonodárce připustil u libovolné písemné smlouvy. Její blankoindosace poslouží jako elegantní nástroj anonymizace smluvních stran. [...] Finanční úřady ani orgány činné v trestním řízení nebudou mít nejmenší šanci zjistit, kdo je aktuálně z takových smluv oprávněn a zavázán. Ideální nástroj korupce, ale i účetních a daňových machinací.“⁶

Ačkoliv je možnost blankoindosování smluv uzavřených na řad některými autory kritizována⁷, panuje v odborné literatuře⁸ shoda na tom, že blankoindosace přípustná je. Převod takových smluv blankotradicí však obecně dovozován není.

Kromě výše uvedených obav vyvolává úprava rubopisování smluv i otázky plynoucí z toho, že se institut cenných papírů přenáší do závazkového práva. Jde o to, která ustanovení ZSŠ se aplikují a zda některé otázky, které úprava rubopisování směnky vyvolává a které vyvstávají i u úpravy smlouvy na řad, budou mít stejné řešení.

V tomto příspěvku se zaměřím na rubopisování smlouvy podrobněji. Cílem bude zodpovědět následující otázky:

1. Vylučuje doložka na řad, aby smluvní strana, na jejíž řad byla smlouva uzavřena, postoupila smlouvu smlouvou postupní?
2. Pokud byla smlouva indosována, je předložení rubopisované smlouvy jediným způsobem, jakým lze vyvolat účinky převodu vůči postoupené straně?
3. Lze převádět smlouvu vystavenou na řad blankotradicí?

⁶ ČECH, P. Smlouvy na doručitele? Stát se zbláznil! *Právní rádce*. Praha: Economia, a. s., 2013, roč. 21, č. 10, s. 25.

⁷ ČECH, P. Smlouvy na doručitele? Stát se zbláznil! *Právní rádce*. Praha: Economia, a. s., 2013, roč. 21, č. 10, s. 25. Dalším kritikem právní úpravy je i M. Kindl. KINDL, M. Transparentnost nade vše! *Doc. JUDr. Milan Kindl, CSc.* [online]. [cit. 28. 1. 2022]. Dostupné z: <http://dockindl.cz/transparentnost-nade-vse>

⁸ GURIČOVÁ, J. 1897 [Souhlas postoupené strany a smlouva na řad]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2039; KINDL, M. § 1897 (Souhlas postoupení strany). In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 354; HANDLAR, J. § 1897. In: PRAŽÁK, J., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k § 1721–2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 342.

Po krátkém popisu právní úpravy postoupení smlouvy rubopisem se budu věnovat významu doložky na řad umístěné ve smlouvě. V následujících kapitolách se již budu postupně zabývat výše uvedenými otázkami.

2 Právní úprava postoupení smlouvy rubopisem

Převod smlouvy rubopisem upravuje § 1897 odst. 2 ObčZ. Konkrétně stanoví, že „[o]bsahuje-li smlouva uzavřená v písemné formě ujednání, že je uzavřena na řad některé ze stran nebo jiné ujednání stejného významu, pak tato strana postoupí smlouvu rubopisem listiny. O náležitostech rubopisu, jakož i o tom, kdo je z rubopisu oprávněn a jak své právo prokazuje, platí právní předpisy o směnkách. Podle nich se rovněž posoudí, od koho může požadovat listinu ten, kdo o ni přišel.“

Podle ustanovení ZSŠ se tedy posoudí:

- a) náležitosti rubopisu (čl. I § 12 a 13 ZSŠ),
- b) kdo je z rubopisu oprávněn (čl. I § 16 odst. 1 ZSŠ),
- c) jak své právo prokazuje (čl. I § 16 odst. 1 ZSŠ),
- d) od koho může požadovat listinu ten, kdo o ni přišel (čl. I § 16 odst. 2 ZSŠ).

Pro účely příspěvku považuji za nezbytné zaměřit se podrobněji na první tři body.

Podle čl. I § 12 ZSŠ musí být indosament bezpodmínečný a musí se jím převádět veškerý obsah smlouvy, tzn. že se musí týkat celého obsahu závazku. Jakákoliv podmínka uvedená v rubopisu platí za nenapsanou, tedy i na základě podmíněného rubopisu dojde k převodu smluvní pozice. Rubopis, kterým by se převáděla pouze část závazku, prohlašuje zákon za neplatný.

Náležitosti rubopisu upravuje čl. I § 13 ZSŠ. Podle něj může mít rubopis podobu vyplněného rubopisu nebo tzv. blankoindosamentu. Vyplněný rubopis obsahuje tři složky – jméno nabyvatele (indosatáře), převodní doložku a podpis indosanta. Pokud chybí v rubopisu jméno indosatáře, pak jde o nevyplněný rubopis, označovaný také jako blankoindosament. Blankoindosament může mít dvojí podobu – podobu převodní doložky s podpisem indosanta, nebo pouhého podpisu indosanta.⁹ V obou případech

⁹ KOTÁSEK, J. Kapitola 7. Směnky. In: KOTÁSEK, J. a kol. *Právo cenných papírů*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 160.

však z blankoindosamentu není zřejmé, kdo se stal indosatářem. Pro indosament, který má podobu pouhého podpisu indosatáře bez převodní doložky, zákon vyžaduje, aby byl umístěn na rubu směnky.¹⁰

Kdo je z rubopisu oprávněn a jak své právo prokazuje, upravuje čl. I § 16 odst. 1 ZSS. Podle tohoto ustanovení je oprávněným z rubopisu ten, kdo své právo prokáže nepřetržitou řadou rubopisů. „*Podstatné je, že v případě, kdy tomu, kdo drží v rukou směnku, svědčí výše popsáním způsobem nepřerušovaná řada rubopisů, platí, že taková osoba je majitelem směnky. Jde tedy o fikci, že je majitelem, jde o fikci, kterou nemohou směneční dlužníci žádným způsobem vyvrátit.*“¹¹

Ustanovení ObčZ o cesi smlouvy neobsahují žádná omezení ve vztahu k náležitostem rubopisu, ale odkazují v plném rozsahu na ustanovení ZSS. Přitom výslovný zákaz blankoindosace zákonodárce na jiných místech právního řádu využívá. Příkladem může být § 268 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, který vyžaduje u rubopisování akcií na jméno, aby byla v rubopisu uvedena jednoznačná identifikace nabyvatele, čímž zakazuje možnost převádět akcie na jméno blankoindosamentem. Pokud však ve vztahu k rubopisování smlouvy obdobné omezení chybí, nelze možnost převodu smlouvy blankoindosamentem vyloučit. Zákonodárce s blankoindosováním podle mého i počítá, když na ustanovení směnečných předpisů odkazuje i co se týče posuzování toho, kdo je z rubopisu oprávněn.

ObčZ tedy omezuje aplikaci ustanovení ZSS pouze na náležitosti rubopisu, kdo je z rubopisu oprávněn a jak prokazuje své právo. Projeví se tedy pouze legitimáčnı́ účinek rubopisu. Převodnı́ (transportnı́) účinek rubopisu v podobě, v jaké je znám ze směnečného práva, se neuplatnı́. Rubopisováním smlouvy sice dochází k převodu smluvnı́ pozice, postupnı́k se však nestává originárnı́m vlastnı́kem, vůči němuž by postupovaná smluvnı́ strana nemohla uplatňovat námitky z vlastnı́ch vztahů, jak je tomu v případě rubopisování smenek. Podle § 1900 ObčZ zůstávají postoupené smluvnı́ straně zachovány

¹⁰ Handlar upozorňuje, že blankoindosament spočívající pouze v podpisu indosanta může být problematický, neboť smlouva na rozdıl od směnky nemá rub, a proto indosament nemůže spočıvat v pouhém podpisu indosanta na rubu smlouvy. Řešenım by podle něj mohlo být vyhrazenı́ zvláštını́ho místa ve smlouvě či přıpojení samostatnı́ho listu ke smlouvě. HANDLAR, J. § 1897. In: PRAŽÁK, J., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právnı́ch jednání podle občanského zákonı́ku. Komentář ke § 1721–2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 342.

¹¹ KOVARÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 91.

všechny námitky ze smlouvy i proti postupníkovi. Stejně tak se v případech převodu smlouvy na řad neprojeví garanční efekt směnečného rubopisu.¹² Postupitel se tak nestává nepřímým dlužníkem.¹³

3 Význam doložky na řad

Předně je třeba zdůraznit, že umístěním doložky na řad se ze smlouvy nestává cenný papír,¹⁴ tedy listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.¹⁵ Cenný papír je tedy taková listina, se kterou je spojeno nějaké majetkové právo tak, že takové právo se „... *právě jen s touto listinou [...] převádí, vykonává, zaniká a někdy [...] i zakládá.*“¹⁶

Smlouva vystavená na řad však tuto charakteristiku cenného papíru nespĺňuje. Smlouva vystavená na řad se od běžné smlouvy liší pouze způsobem jejího převodu, úprava se nedotýká její podstaty. Dokud tedy nedojde k převodu takové smlouvy, neliší se nijak od jiné běžné smlouvy. Tak například pokud by došlo k její ztrátě, bude možné nároky z ní v soudním sporu prokázat i nepřímými důkazy. Úpravou smlouvy na řad rovněž není dotčena možnost převádět jednotlivé pohledávky či dluhy ze závazkového vztahu založeného takovou smlouvou. U cenných papírů je možné jednotlivá práva z cenného papíru oddělit a převádět je samostatně, pouze pokud tak stanoví zákon.

Smlouva je tak i nadále „... *pouze právní skutečností, kterou se závazkový vztah zakládá.*“¹⁷ Smlouva se nestává předmětem právních vztahů. Práva

¹² Garanční efekt rubopisu u ordresměnek plyne z § 1103 odst. 2 ObčZ ve spojení s čl. I § 15 odst. 1 ZSS.

¹³ Podle § 1898 ObčZ se sice postupitel okamžikem účinnosti postoupení smlouvy vůči postoupené straně osvobozuje od svých povinností v rozsahu postoupení, postoupená strana tomu však může podle § 1899 ObčZ svým prohlášením zabránit.

¹⁴ DVOŘÁK, B. § 1897 [Souhlas s postoupením smlouvy]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 804 nebo HANDLAR, J. § 1897. In: PRAŽÁK, J., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k § 1721–2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 340.

¹⁵ Ust. § 518 ObčZ.

¹⁶ VÍTEK, J. Kapitola 2. Třídění cenných papírů. In: KOTÁSEK, J. a kol. *Právo cenných papírů*. Praha: C. H. Beck, 2014.

¹⁷ HANDLAR, J. § 1897. In: PRAŽÁK, J., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k § 1721–2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 340.

a povinnosti ze smlouvy nejsou do smlouvy inkorporovány, tedy nelpějí na samotné listině.¹⁸ Pokud dojde k zániku nebo ztrátě smlouvy vystavené na řad, neznamená to, že by nebylo možné domáhat se jednotlivých práv ze smlouvy. „*Žaluje-li postupník (indosatář) postoupenou stranu o dlužné plnění, není nutným předpokladem jeho úspěchu ve věci okolnost, že předloží indosovanou písemnou smlouvu, existenci svého oprávnění lze i v tomto případě prokázat jinými (nepřímými) důkazy.*“¹⁹

Doložka na řad je u cenných papírů spojena s jejich formou. Ta v sobě zahrnuje „... *určení osoby, jíž náleží práva z cenného papíru, tedy majitele cenného papíru, a zahrnuje v sobě zejména způsob, jakým může být cenný papír převáděn mezi různými subjekty*“.²⁰ U smluv vystavených na řad ale o formě tak, jak je vnímána u cenných papírů, hovořit nelze.

Dvořák spatřuje účel § 1897 odst. 2 v „*usnadnění převodu právního postavení smluvní strany*“.²¹ Zjednodušení postupování smlouvy má spočívat v tom, že není vyžadováno ani uzavření postupní smlouvy, ani formální souhlas postoupené strany.²² Ten je již obsažen v tom, že smlouva byla vystavena na řad druhé smluvní strany. I přesto, že zákon při převodu smlouvy na řad postupní smlouvy nevyžaduje, bude podle mě zpravidla uzavírána a budou v ní obsažena ujednání o ceně za postoupení smlouvy apod. Rubopis umístěný na smlouvu na řad tak bude spíše již jen potvrzením o takovém převodu. Pro postupníka může být výhoda rubopisu v tom, že při prokazování postoupení postoupené straně nebude muset předkládat postupní smlouvu nebo výňatek z ní, bude postačovat předložení rubopisované smlouvy.

Skutečnost, že se smlouva vystavená na řad nestává cenným papírem, bude nutné zohlednit při řešení problematických otázek. „*Závěry, které se jinak*

18 DVOŘÁK, B. § 1897 [Souhlas s postoupením smlouvy]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 804.

19 Ibid.

20 VÍTEK, J. Kapitola 2. Třídění cenných papírů. In: KOTÁSEK, J. a kol. *Právo cenných papírů*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 43.

21 DVOŘÁK, B. § 1897 [Souhlas s postoupením smlouvy]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 804.

22 GURIČOVÁ, J. 1897 [Souhlas postoupené strany a smlouva na řad]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2038.

*uplatňují při převodech cenných papírů rubopisem, lze na postoupení smlouvy aplikovat pouze v rozsahu, v jakém je to slučitelné s povahou předmětu převodu.*²³

4 Možnost převést smlouvu uzavřenou na řad postoupením pohledávky

Směnku vystavenou na řad je možné převádět výlučně rubopisem. V této části se proto zaměřím na otázku, zda stejné pravidlo platí i u smluv vystavených na řad.

Podle většinového názoru odborné literatury doložka na řad nevyklučuje převod smlouvy postupní smlouvou. Handlar argumentuje tím, že ani smlouva uzavřená na řad nemá povahu cenného papíru, „*a proto ani indosament nelze považovat za jediný způsob jejího převodu. Je-li uzavřena postupní smlouva a postoupená strana s postoupením vysloví souhlas, tedy pokud všechny strany zúčastněné na postoupení smlouvy projeví vůli směřující ke převodu smluvní pozice, nelze dospět ke jinému závěru, než je závěr o postoupení smlouvy.*“²⁴ K závěru, že doložka „na řad“ neznemožňuje postoupení smlouvy postupní smlouvou, se kloní i Dvořák.²⁵ Dovojuje, že v takovém případě nebude třeba „*žádat (opětovně) postoupenou stranu o souhlas s postoupením*“.²⁶ Kindl pouze s odkazem na judikaturu uvádí, že u směnek toto možné není.²⁷

Pokud jde o převod ordresměnek cesí, dospěla soudní praxe²⁸ i odborná literatura²⁹ k závěru, že převod směnky vystavené na řad je možný pouze rubopisem, tedy že takovou směnku nelze převádět postoupením pohledávky.

²³ HANDLAR, J. § 1897. In: PRAŽÁK, J., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k § 1721–2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 341.

²⁴ Ibid., s. 343.

²⁵ DVOŘÁK, B. § 1897 [Souhlas s postoupením smlouvy]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 804.

²⁶ Ibid.

²⁷ KINDL, T. § 1897 (Souhlas postoupení strany). In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 353.

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 29 Odo 1114/2004, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2344/2015.

²⁹ KOVÁŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 75 nebo KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 122.

„*Indosace a postoupení pohledávky nejsou [...] alternativami převodu ordresměnky [...], nýbrž dva vzájemně se vylučující způsoby převodu: směnka je buď ordresměnkou a převádí se prostřednictvím indosamentů [...], nebo obsahuje rektadolozšku výstavce a jako rektasměnka se potom převádí výhradně postoupením pohledávky.*“³⁰ Argumentuje se tím, že v situaci, kdy zákon směnečný a šekový neupravuje možnost převodu ordresměnky cesí, aplikuje se obecná právní úprava – § 1103 odst. 2 ObčZ (a před jeho účinností § 18 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech), který k převodu cenného papíru ve formě na řad vyžaduje rubopis a předání. Bez těchto ustanovení by byla cese ordresměnek přípustná.³¹

Kotásek dále doplňuje, že „*(n)emožnost převodu postoupením pohledávky zvyšuje právní jistotu a bezpečí účastníků obchodů s cennými papíry na řad i samotných účastníků ordresměnky, kteří mohou vycházet z obrazu, který jim listina podává. Minimalizuje se vznik nejrůznějších postupných ‚mezer‘ ve formální řadě rubopisů. Tím, že obecná úprava trvá na rubopisu, znemožňuje zpochybňování převodů ordrepapírů na základě vedlejších (nebo dodatečně uzavíraných) smluv.*“³²

Hlavním argumentem, proč není možné ordresměnky převádět cesí, je § 1103 odst. 2 ObčZ, který k převodu cenného papíru ve formě na řad vyžaduje kromě smlouvy i rubopis a předání cenného papíru. Pokud tedy smlouva na řad není cenným papírem a na obecnou úpravu cenných papírů neodkazuje ani její právní úprava, není možné § 1103 odst. 2 ObčZ aplikovat. Z tohoto důvodu je proto možné i smlouvu vystavenou na řad převádět běžnou postupní smlouvou.

Možnost převádět ordresměnky výlučně rubopisem přispívá podle Kotáska ke zvyšování právní jistoty a bezpečí účastníků obchodů s cennými papíry.³³ Domnívám se, že u smluv uzavřených na řad o podobném obchodu není příliš možné uvažovat. Na rozdíl od ordresměnek nelze u smluv vycházet pouze z „*obrazu, který jim listina podává*“³⁴, neboť i převod rubopisem bude zatížen kauzálními vztahy a pozadím, které z listiny – smlouvy vystavené na řad, nebude patrné. Jediným důsledkem převodu smlouvy na řad

³⁰ KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 122.

³¹ Ibid.

³² Ibid., s. 125.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

cesí bude přetržení řady rubopisů a nemožnost postupníka prokázat převod smlouvy indosamentem.

5 K legitimaci postupníka při postoupení smlouvy na řad

Kromě převodní a garanční funkce plní rubopis u směnek i funkci legitimační. Kdo se prokáže nepřetržitou řadou rubopisů, může práva ze směnky vykonat, aniž by se musel prokazovat např. smlouvami, na jejichž základě k převodu došlo. Jak již bylo uvedeno výše, legitimační funkci plní i rubopis u smluv uzavřených na řad. V této souvislosti se tak nabízí otázka, jež vyplývají z obecné právní úpravy postoupení smluv.

- a) Může se postupník legitimovat pouze rubopisovanou smlouvou, nebo tak může učinit i jinými, nepřímými důkazy?
- b) Uplatní se pravidlo, podle něž je postoupení smlouvy vůči postoupené straně účinné oznámením ze strany postupitele?

Ve druhé kapitole jsem dospěla k závěru, že doložka na řad nečiní ze smlouvy cenný papír. To mimo jiné znamená, že práva a povinnosti ze smlouvy s ní nejsou existenčně spjaty. Pokud např. dojde k jejímu zničení, neznamená to zánik práv a povinností, které byly smlouvou založeny. Z tohoto důvodu se domnívám, že právní úprava nevyklučuje možnost, aby se postupník legitimoval i jinými způsoby než rubopisovanou smlouvou. Jiným způsobem se bude legitimovat v případě, že by smlouva na řad nebyla převedena rubopisem, ale běžnou postupní smlouvou. „*Jestliže však indosatář předloží postoupenou smlouvu a prokáže-li postoupení smlouvy nepřetržitou řadou indosamentů, platí, že na něj právní postavení postupníka přešlo (čl. I § 16 ZSS).*“³⁵ Postupník se tedy může legitimovat i jiným způsobem než rubopisovanou smlouvou.

Podle § 1897 odst. 1 ObčZ se při postoupení smlouvy postupní smlouvou postoupení stává vůči postoupené straně účinné od jejího souhlasu. Pokud souhlasila předem, je postoupení vůči ní účinné okamžikem notifikace. Ta může být provedena dvěma způsoby – buď postupitel postoupení smlouvy oznámí, nebo je postupník prokáže.

³⁵ DVORÁK, B. § 1897 [Souhlas s postoupením smlouvy]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 804.

Při uzavření smlouvy na řad se již následný souhlas s postoupením nevyžaduje, doložka na řad obsažená ve smlouvě vyjadřuje předchozí souhlas s postoupením. Vůči postoupené straně se tedy postoupení stává účinné notifikací. Otázkou je, zda se i v případě smluv uzavřených na řad aplikuje pravidlo, podle něž může notifikací učinit postupitel, a to tím, že postoupení smlouvy postoupené straně oznámí.

Podle Handlara se notifikace provádí stejným způsobem jako při převodu smlouvy postupní smlouvou. Buď postupitel oznámí postoupené straně, že došlo k postoupení smlouvy, nebo postupník tuto změnu postoupené straně prokáže, a to zpravidla předložením indosované smlouvy. „*Výbody spojené s rubopisem smlouvy se projeví u vícenásobného postoupení, kdy všechna postoupení lze prokázat ,najednou' jediným dokumentem, kterým je smlouva s nepřerušenu řadou indosamentů.*“³⁶

Guričová upozorňuje, že tento přístup znamená výrazné oslabení legitimační funkce rubopisu, neboť „*oprávněným by se stal i ten, kdo rubopisovanou listinu nepředložil, byl' existovala*“.³⁷ Opačný přístup, podle něž je za oprávněného ze smlouvy na řad považován pouze ten, kdo předloží rubopisovanou smlouvu, zvyšuje právní jistotu oprávněného. „*Osoba, která drží listinu rubopisovanou v její prospěch, by si mohla být jista, že nikdo jiný plnění nedostane, což bude důležité zejména u vícenásobných rubopisů (původní postupitel by o dalších rubopisech nemusel vědět a postoupené straně by mohl oznámit osobu, která již ze smlouvy oprávněnou není).*“³⁸ Smlouva na řad by tak podle ní „*mohla fungovat obdobně jako např. náložný list*“.³⁹

Souhlasím se závěry Handlara, že i u postoupení smlouvy rubopisem je možné notifikovat postoupení tak, že postoupení postupitel postoupené straně oznámí. Legitimační funkce rubopisu se v tomto případě omezuje pouze na to, jakým způsobem prokazuje postoupení postupník.

³⁶ HANDLAR, J. § 1897. In: PRAŽÁK, J., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k § 1721–2893 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 343.

³⁷ GURIČOVÁ, J. 1897 [Souhlas postoupené strany a smlouva na řad]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2039.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

Nenahrazuje tedy obecnou úpravu notifikace postoupení, ale pouze konkretizuje jeden ze způsobů provedení notifikace. Opačný přístup opět přibližuje institut smlouvy na řad cennému papíru. Riziko, že v době, kdy bude postoupení notifikováno postupitelem, již bude ze smlouvy oprávněn někdo jiný, je stejné jako u postoupení postupní smlouvou.

6 Blankotradice

Výše bylo uvedeno, že i v případě rubopisování smlouvy je možné využít blankoindosament. V této souvislosti Čech upozorňuje na to, že blankoindosací se otevírá cesta k blankotradici smlouvy. „*Postupitel prostě na rub připojí jen svůj podpis, aniž uvede, na koho smlouvu převádí. Postupníkovi smlouvu jen předá a tím z něj učiní smluvní stranu, aniž to bude ze smlouvy patrné. Postupník posléze zvaží, zda se v rubopisu vyplní [...], nebo smlouvu postoupí dál. Nyní již pouhým předáním, aniž po sobě zanechá stopu. [...] Smlouva se tím, až do okamžiku vyplnění rubopisu, reálně blíží cennému papíru na doručitele.*“⁴⁰

Blankotradice je druhým ze směnečněprávních způsobů převodů směnky.⁴¹ Převádět směnku blankotradicí umožňuje čl. I § 14 odst. 2 ZSŠ, který upravuje práva blankoindosatáře, a tedy i způsob následujícího převodu. Stanoví, že jde-li o blankoindosament, může majitel:

- a) vyplnit indosament svým jménem nebo jménem někoho jiného;
- b) dále indosovat směnku blankoindosamentem, nebo na určitou osobu;
- c) odevzdat směnku osobě třetí, aniž blankoindosament vyplní, a aniž směnku indosuje.

Písm. c) citovaného ustanovení tedy blankoindosatáři umožňuje převádět směnku pouze jejím předáním, tradicí, aniž by byly nutné jakékoli zápisy na směnku nebo mimo ni. „*Při oběhu směnky prostřednictvím blankotradice se směnka dostí blíží cennému papíru na doručitele.*“⁴²

Jak již bylo uvedeno výše, tím, že ObčZ odkazuje ohledně náležitosti rubopisu na předpisy směnečného práva, aniž by stanovil ohledně těchto

⁴⁰ ČECH, P. Smlouvy na doručitele? Stát se zbláznil! *Právní rádce*. Praha: Economia, a. s., 2013, roč. 21, č. 10, s. 25.

⁴¹ KOTÁSEK, J. Kapitola 7. Směnky. In: KOTÁSEK, J. a kol. *Právo cenných papírů*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 165.

⁴² *Ibid.*, s. 166.

náležitostí jakékoli omezení, je podle mě připuštěna i možnost blankoindosamentu, tedy indosamentu bez uvedení osoby indosatáře. To však podle mého neznamená, že by tím bez dalšího bylo možné převádět smlouvu blankotradicí, tedy jejím pouhým předáním postupníkovi. Aby bylo možné převádět smlouvu blankotradicí, bylo by nutné aplikovat čl. I 14 odst. 2 ZSŠ. Na něj však § 1897 odst. 2 ObčZ neodkazuje. Čl. I 14 odst. 2 ZSŠ totiž neupravuje ani náležitosti rubopisu, kdo je z rubopisu oprávněn, ani to, jak své právo prokazuje. Ustanovení hovoří o způsobech, jakými blankoindosatář může směnku dále převádět.

Dalším důvodem, proč je třeba blankotradici smluv odmítnout, je podle mě i skutečnost, že ObčZ připouští převod smlouvy rubopisem, nikoli tradicí, jako je tomu v případě převodu cenných papírů na doručitele. Přestože je blankotradice upravena v ZSŠ u rubopisů, jedná se o samostatný druh směnečněprávního převodu směnky. Umožnění blankotradice smlouvy by tedy měnilo způsob převodu smlouvy uzavřené na řad z rubopisu na tradici. Navíc je třeba poukázat na samotné znění § 1897 odst. 2 ObčZ, který k převodu smlouvy uzavřené na řad rubopisu výslovně vyžaduje.

Uvedené závěry je možné podpořit i účelem úpravy. Tím je podle mého názoru usnadnění převodu smlouvy a legitimizace postupníka, nikoli umožnění převodu smlouvy jejím pouhým předáním a zavedení dalšího způsobu postoupení smlouvy.

Otázkou však zůstává, zda i přesto praxe nenalezne způsob, jak se blankotradici přiblížit – např. konkludentně uzavřenou postupní smlouvou a následným předáním smlouvy vystavené na řad.

7 Závěr

Institut postoupení smlouvy umožňuje změnu celé smluvní pozice, nikoli jen převod samostatných pohledávek a dluhů. Postoupení smlouvy je možné buď postupní smlouvou se souhlasem postoupené strany, nebo rubopisem, pokud byla smlouva uzavřena na řad alespoň některé ze smluvních stran. Ohledně náležitostí rubopisu, o tom, kdo je z rubopisu oprávněn a jak své právo prokazuje, odkazuje ObčZ na právní předpisy o směnkách.

Cílem příspěvku bylo zjistit, do jaké míry se právní úprava rubopisu, která je svou podstatou institutem práva cenných papírů, promítá do institutu závazkového práva a jak jej ovlivňuje. Za tím účelem jsem si kladla 3 otázky:

1. Vylučuje doložka na řad, aby smluvní strana, na jejíž řad byla smlouva uzavřena, postoupila smlouvu smlouvou postupní?
2. Pokud byla smlouva indosována, je předložení rubopisované smlouvy jediným způsobem, jakým lze vyvolat účinky převodu vůči postoupené straně?
3. Lze převádět smlouvu vystavenou na řad blankotradicí?

Pro zodpovězení těchto otázek se ukázal být rozhodující význam doložky na řad ve smlouvě. Tato doložka nečiní ze smlouvy cenný papír, vyjadřuje pouze předchozí souhlas s převodem smlouvy a usnadňuje postupníkovi legitimizaci postoupené straně v případě, že dojde k převodu smlouvy.

Závěr, že směnku vystavenou na řad není možné převádět cesí, je založen na právní úpravě převodu ordrepapírů, která vyžaduje rubopis a předání cenného papíru. Protože smlouva znějící na řad není cenným papírem, tato úprava se neuplatní. Proto je možné takovou smlouvu převádět variantně i rubopisem, i cesí. Není možné vycházet ani z účelu, jenž má možnost převádět ordresměnky výlučně rubopisem a jímž je usnadnění obchodu se směnkami a spolehnutí se pouze na to, co se podává z textu směnky. I u převodu smlouvy rubopisem totiž zůstávají zachovány postoupené straně všechny námitky ze smlouvy i vůči postupníkovi.

Druhá otázka v sobě zahrnuje dva problémy. Zda postupník může prokázat indosování smlouvy i jinými, nepřímými důkazy, a zda se uplatní pravidlo, podle něž je možné provést notifikaci postoupené strany i tím, že jí postoupitel postoupení smlouvy oznámí. Opět je třeba vycházet ze závěru, že smlouva na řad se nestává cenným papírem. Možnost, aby postupník své právo prokázal i nepřímými důkazy, by měla být zachována minimálně kvůli případům, kdy dojde třeba ke ztrátě smlouvy. Pokud jde o zachování možnosti notifikovat postoupení oznámením postoupitele, domnívám se, že toto řešení více ctí závazkovou podstatu rubopisování smlouvy na řad. Protože se význam doložky omezuje pouze na to, že usnadňuje postupníkovi legitimizaci

postoupené straně, nevylučuje obecnou úpravu notifikace, ale pouze ji rozšiřuje a specifikuje způsob, jakým může postupník postoupení prokázat.

Blankotradice je dalším ze způsobů, jimiž lze ordresměnky převádět. Podmínkou je, aby poslední rubopis na blankosměnce byl blankoindosament. Protože je blankoindosament přípustný i u smluv na řad, nabízí se otázka, zda je tím umožněna i blankotradice. Dospěla jsem k závěru, že blankotradice u smlouvy na řad možná není. Právní úprava smlouvy na řad neodkazuje na čl. I § 14 odst. 2 ZSŠ, který upravuje blankotradici, a proto jej není možné aplikovat. Využití blankotradice by nebylo ani v souladu s účelem úpravy smlouvy na řad, kterým je, jak už jsem uvedla, vyjádření předchozího souhlasu s převodem smlouvy a usnadnění legitimizace postupníka.